

John Christian Langli
Institutt for regnskap, revisjon og jus
Handelshøyskolen BI
0442 Oslo

Nydalen 22. oktober 2008

Finansdepartementet
Postboks 8008 - Dep.
0030 OSLO

Jeg viser til Finansdepartementets høringsbrev 2. juli 2008, hvor NOU 2008:12 Revisjonsplikten for små foretak ble sendt på høring. Fristen gikk ut 20. oktober. Jeg anmoder likevel om at informasjonen i høringssvaret tas i betraktning, siden høringssvaret inneholder relevant informasjon om aksjeselskapene som kan bli berørt av en eventuell lovendring. Informasjonen er langt mer presis enn den som finnes i NOU'en.

Jeg gir min tilslutning til mindretallets innstilling. Min vurdering er at mindretallet, i langt større grad enn flertallet, treffer i sin vurdering av fordelene og ulempene ved at små aksjeselskaper får rett til å velge bort revisor. Flertallet synes å ha vært mer opptatt av fordeler og ulemper ved lovpålagt revisjon på et generelt grunnlag, og dermed har argumentasjonen fått en slagside i favør av mellomstore og store selskaper.

Utvalget opererer med estimater på revisjonskostnadene for små AS (definert som AS med omsetning under 5 mill kr) som varierer fra 2,1 til 2,9 mrd kr (side 66), mens mindretallet anslår at revisjonskostnadene ligger mellom 1,5 og 2 mrd kr (side 83). Det er ingen grunn til at utvalget skulle operere med så store usikkerhetsmarginer. Meget pålitelige tall viser at små AS (definert som AS med omsetning under 5 mill kr) betalte ca 1,6 mrd kr for den lovpålagte revisjonen i 2006. En av forutsetningene bak dette anslaget er at antall små AS var 136 000 i 2006, og ikke 144 000 som oppgitt i NOU'en. I forhold til de kriterier som foreslås for at AS skal kunne velge bort revisor dersom ordningen blir innført, er tall i størrelsesordenen 134 000 til 144 000 AS altfor høyt. I kap. 7 nedenfor viser jeg at antallet er omlag 115 000 pluss/minus 2 000, og i kap. 8 viser jeg at revisjonshonoraret for disse utgjorde til sammen 1,2 mrd kr i 2006.

I NOU'en brukes driftsinntekter mindre enn 5 mill kr som kriterium for små AS. I forslaget er det flere kriterier som må være oppfylt. AS som oppfyller vilkårene for å kunne velge bort revisor dersom ordningen blir vedtatt slik den er foreslått i NOU'en, kaller jeg *kvalifiserte AS*. AS med mindre enn 5 mill kr i omsetning kaller jeg *små AS*.

I mitt høringssvar gir jeg først en beskrivelse av datakildene (kap. 1). I kap. 2 viser jeg hvordan estimatet på 1,6 mrd kr i revisjonshonorar fremkommer. I kap. 3 og 4 relaterer revisjonshonoraret til selskapenes omsetning og betalbar skatt. Revisorenes rolle som Økokrims kilde for informasjon om mulige straffbare forhold kommenteres i kap. 5. Revisjonens betydning for ansatte i små AS tas opp i kap. 6. I kap. 7 viser jeg hvor mange AS som kunne ha valgt bort revisor i 2006 dersom adgangen hadde eksistert. Kap. 8 inneholder

en beskrivelse av AS'ene som kunne valgt bort revisor. En oppsummering følger til slutt i kap. 9.

1. Datagrunnlaget

Datagrunnlaget for 2006 er hentet fra Experian (www.experian.no), og datagrunnlaget består av informasjon levert til Centre for Corporate Governance Research (CCGR) / Senter for eierskapsforskning ved Handelshøyskolen BI i løpet av 2007 (heretter kalt CCGR-databasen, www.bi.no/ccgr). Experians database omfatter bl.a. alle årsregnskaper som er sendt inn til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. CCGR-databasen omfatter således alle regnskapspliktige enheter som hadde fått sine regnskaper registrert på det tidspunkt CCGR fikk dataene for 2006.

Det er avvik mellom antall aksjeselskaper i CCGR-databasen og tallene som er oppgitt i NOU'en. I NOU'en (s. 77) oppgis beholdningen av små AS, dvs. AS med mindre enn 5 mill kr i omsetning (=driftsinntekter), til ca 144 000. I CCGR-database er det registrert 134 399 AS'er med en omsetning på under 5 mill kr.

Avviket mellom antall små AS i CCGR-databasen og i NOU'en skyldes bare delvis at CCGR-databasen ikke har kjørt oppdateringer mot Experians database hva gjelder regnskapstall for 2006. Per 20. oktober 2008 har Experian registrert 136 047 AS'er med driftsinntekter under 5 mill kr (opplysninger fra Experian innhentet 20.10.2008). I mitt estimat på hva små AS betalte for revisjonen i 2006, korrigerer jeg for at det per 20. oktober 2008 er registrert 1 648 flere små AS'er hos Experian enn i CCGR-databasen.

Kap. 2 Små AS betalte revisorene 1,6 mrd kr for den lovpålagte revisjonen i 2006

For de 136 047 små AS'ene blir anslag på hva de betalte til sine revisorer for den lovpålagte revisjonen i 2006 1,6 mrd kr. Det er et estimat, men usikkerheten er liten. Årsakene til at det blir et estimat er som følger:

1. Fram til 12.6.2007 registrerte Experian kun samlet honorar til revisor. Samlet honorar inkluderer honorar for lovpålagt revisjon og honorar for andre tilleggstenester. For selskaper som ble registrert før 12.6.2007 må følgelig honoraret som gjelder den lovpålagte revisjonen estimeres. Blant de små AS'ene i CCGR-databasen var 14 557 regnskaper registrert før 12.6.2007.
2. En del selskaper gir ikke opplysninger om revisjonshonoraret i notene, eller revisjonshonoraret er registrert med kr null. Det er lite sannsynlig at revisorer jobber gratis. Revisjonshonoraret for selskaper som ikke har oppgitt revisjonshonoraret eller oppgitt at revisjonshonoraret er kr null, blir derfor estimert.

Først summeres revisjonshonorarene for små AS registrert 12.6.2007 eller senere og som har et revisjonshonorar større enn null. Av 134 399 små AS'er, er regnskapene til 99 141 selskaper¹ registrert etter 12.6.2006 med et revisjonshonorar som er større enn null. Sum revisjonshonorar for disse selskapene er 1 160,75 mill kr. Fordelt på 99 141 selskaper blir gjennomsnittssatsen kr 11 708. Deretter multipliseres gjennomsnittssatsen med beholdningen av AS'er. Forutsatt at Experians beholdning av små AS på 136 047 er korrekt, blir

¹ Antallet fremkommer ved at alle AS med mindre enn 5 millioner kroner i omsetning reduseres med 14 557 selskaper som fikk regnskapene registrert før 12.6.2007. Deretter fjernes 12 586 selskaper som har oppgitt at revisjonshonoraret er kr null, og til slutt fjernes 8 115 selskaper hvor opplysninger om revisjonshonoraret mangler.

revisjonshonoraret totalt sett 1 592,84 mill kr (= kr 11 708 * 136 047). Hvis korrekt beholdning er 144 000 AS'er, blir samlet revisjonshonorar 1 685,95 millioner kroner.

Litt om feilkildenes betydning for estimatet for små AS

Å bruke 11 708 kr som gjennomsnittshonorar på selskaper som a) ikke har gitt opplysninger om revisjonshonoraret, b) som har oppgitt kr null i revisjonshonorar, c) som er registrert før 12.6.2007, og d) som er blitt registrert etter at CCGR-databasen fikk overført regnskapstallene for 2006, er neppe riktig (det er neppe tilfeldig om selskaper sender inn regnskapene tidlig eller sent). På den annen side synes det lite trolig at feilkilden er av betydning.

For de 99 141 selskapene som danner grunnlaget for beregningen av gjennomsnittlig revisjonshonorar, er gjennomsnittlig salgsinntekt kr 1 101 000. For 35 258 av de 36 906 små AS'ene som har fått sitt revisjonshonorar estimert, er gjennomsnittlig omsetning kr 719 000. Siden revisjonshonoraret normalt øker med nivået med driftsinntektene, vil anslaget på 1 592 mill kr kunne bli noe for høyt (siden selskapene som har fått revisjonskostnadene estimert er mindre enn selskapene som har pålitelige data). Effekten av denne feilkilden anser jeg som ubetydelig. Tabell 1 viser hvordan gjennomsnittlig honorar øker etter hvert som selskapenes sum driftsinntekter øker med kr 100 000.

Tabell 1: Sammenhengen mellom omsetning og gjennomsnittlig revisjonshonorar for AS med mindre enn 1 600 000 kr i omsetning

Omsetning		Antall selskaper	Gjennomsnittlig honorar i kroner
Fra	Til		
0	99 000	42 045	9 371
100 000	199 000	5 080	9 103
200 000	299 000	4 198	9 436
300 000	399 000	3 741	9 828
400 000	499 000	3 378	10 293
500 000	599 000	2 964	10 599
600 000	699 000	2 771	10 976
700 000	799 000	2 505	11 147
800 000	899 000	2 338	11 651
900 000	999 000	2 235	11 776
1 000 000	1 099 000	2 120	12 253
1 100 000	1 199 000	1 856	12 140
1 200 000	1 299 000	1 958	12 877
1 300 000	1 399 000	1 680	13 130
1 400 000	1 499 000	1 668	13 230
1 500 000	1 599 000	1 549	13 774

Note til tabell 1: Tabellen viser for hvert omsetningsintervall antall selskaper i omsetningsintervallet og gjennomsnittlig revisjonshonorar.

En litt annen måte å gå frem på er å anta at gjennomsnittlig omsetning alene bestemmer revisjonshonoraret. Da kan man, med utgangspunkt i tabell 1, anslå samlet revisjonshonorar for små AS'ene registrert etter 12.6.2007 til (kr 12 140 * 99 141 =) 1 203,57 mill kr. For små AS som får sitt honorar estimert, blir sum revisjonshonorar (kr 11 147 * 36 906 =) 411,39 mill kr. Kronebeløpene som er brukt i beregningen, hhv kr 12 140 og kr 11 147, er gjennomsnittlig revisjonshonorar for selskaper som har en omsetning i intervallet 700 000 – 799 000, respektivt kr 1 100 000 – 1 199 000, se tallene med uthevet skrift i tabell 1. Til sammen gir det et samlet beløp for kjøpte revisjonstjenester på kr 1 614,96 mill kr i 2006. Denne fremgangsmåten gir altså et estimat som er 22,12 mill kr høyere enn det som ble oppgitt over.

Tallene i tabell 1 viser at gjennomsnittlig honorar stort sett øker med nivået på omsetningen, men at økningen fra ett intervall til det neste ikke er stor. Feilkilden som oppstår ved at revisjonshonoraret må estimeres for vel 36 000 små AS vil derfor ikke bli særlig stor. Hvis f. eks. estimatet på gjennomsnittlig revisjonshonorar for de 36 000 AS'ene er kr 1 000 for høyt, utgjør det en overvurdering av estimatet på 32 mill kr (og det laveste anslaget på sum revisjonshonorar blir 1 556 mill kr). Selv relativt store utslag på gjennomsnittlig honorar har derfor begrenset effekt så lenge informasjonen om revisjonshonoraret størrelse er kjent for de fleste aksjeselskapene.

Oppsummert

AS med driftsinntekter under 5 mill kr betalte mellom 1 552 mill kr og 1 615 mill kr i 2006 - eller 1,6 mrd kr hvis man runder av. Et mer presist estimat gis i kap. 8.

3. Revisjonshonoraret, omsetning og betalbar skatt for gjennomsnitts-AS'et

Flertallet i utvalget har lagt avgjørende vekt på at samfunnets nytte av reviderte regnskaper først og fremst er knyttet til revisjonens kvalitetssikring av grunnlaget for skatte- og avgiftsberegningen (NOU 2008:12 s 69 og 72). Flertallet er derfor bekymret for hva som kan skje med statens inntekter dersom den kontrollen revisorene i dag gjør, blir borte. To forholdstall kan brukes for å illustrere hvilke "kontrollkostnader" de små AS'ene må betale ved at revisor kvalitetssikrer skatte- og avgiftsopplysningene:

- *Revisjonshonoraret i prosent av omsetningen* er et relevant forholdstall fordi omsetningen er grunnlaget for utgående merverdiavgift (dvs. merverdiavgiften som de næringsdrivende innkrever på vegne av myndighetene). Siden merverdiavgiftssatsene varierer, lar det seg ikke gjøre å beregne hva selskapene faktisk har krevd inn i avgift. Netto mva, dvs. utgående minus inngående mva, lar seg heller ikke beregne uten å ta i bruk en rekke forutsetninger. Hvor mye selskaper relativt sett betaler til revisorene for avgiftskontrollen, vil man imidlertid få et inntrykk av ved å se revisjonshonoraret i forhold til salgsinntektene.
- *Revisjonshonoraret i prosent av betalbar skatt* er et relevant forholdstall fordi betalbar skatt er et anslag på inntektsskatten som selskapene antar de må betale på grunnlag av regnskapsårets skattepliktige inntekt. Ved å se revisjonshonoraret i prosent av betalbar skatt får man et inntrykk av hva likningskontrollen utgjør relativt til selskapenes inntektsskatt.

Tabell 2 viser hva revisjonshonorarer utgjør i prosent av driftsinntektene og i prosent av betalbar skatt for alle AS som er registrert etter 12.6.2007 med a) driftsinntekter lik eller større enn null, b) et revisjonshonorar som er større enn null, og c) betalbar skatt som er null eller høyere. Datakvaliteten for disse selskapene er dermed det beste som er å oppdrive. Prosentsatsene er funnet ved først å summere revisjonshonoraret og deretter dividere sum revisjonshonorar på sum driftsinntekter eller sum betalbar skatt.

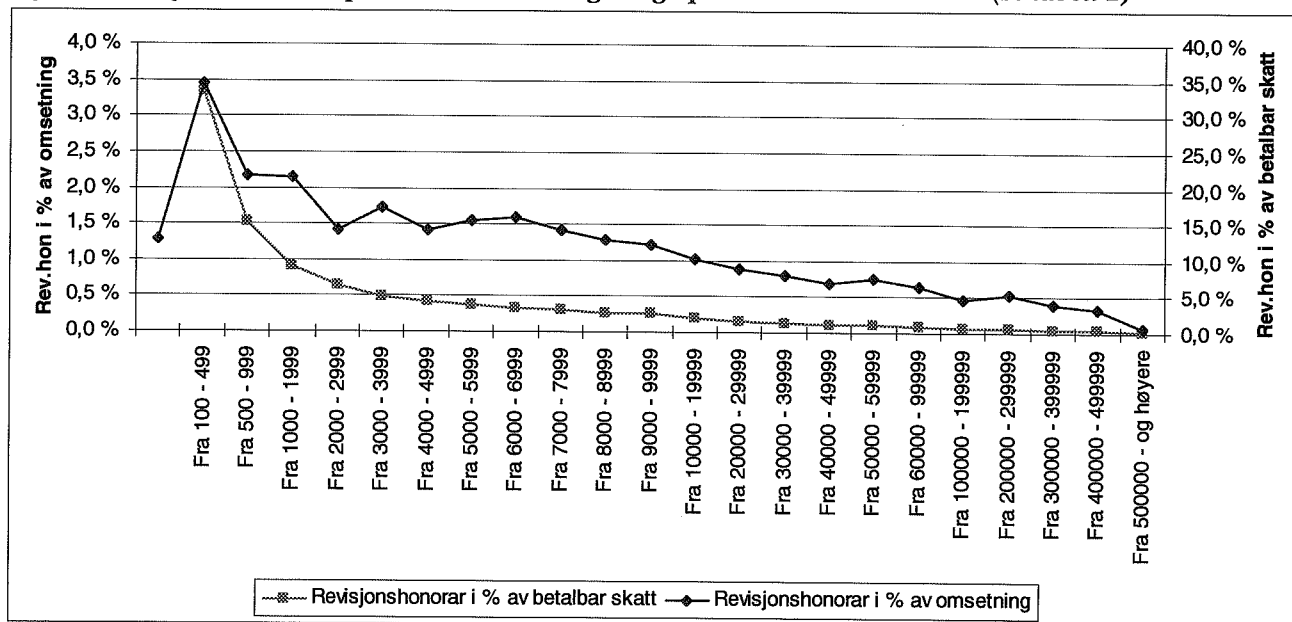
Tabell 2 er illustrert i figur 1. I figur 1 er revisjonshonoraret i prosent av omsetningen for AS med mindre enn 100 000 kr i omsetning holdt utenfor. Disse AS'ene, som det for øvrig finnes flere enn 42 000 av (jf tabell 1), betalte mer i revisjonshonorar enn de har i omsetning (en rekke av disse AS'ene er holdningselskaper som ble opprett i løpet av 2006 som følge av omlegginger i skattesystemet).

Tabell 2: Sammenhengen mellom omsetningsnivå og gjennomsnittlig revisjonshonorar i prosent av omsetningen og i prosent av betalbar skatt (skatt)

Omsetning i 1000 kr		Antall selskaper	Gjennomsnitt i kr 1 000			Rev.hon. i % av	
Fra	Til		omsetning	skatt	rev.hon.	omsetning	skatt
0	99	33 901	9	69	8,8	100,10 %	12,72 %
100	499	14 827	281	27	9,4	3,34 %	34,49 %
500	999	11 806	734	52	11,1	1,52 %	21,61 %
1 000	1 999	15 492	1 456	62	13,2	0,91 %	21,45 %
2 000	2 999	9 978	2 468	111	15,8	0,64 %	14,23 %
3 000	3 999	7 148	3 470	100	17,2	0,50 %	17,29 %
4 000	4 999	5 271	4 478	130	18,4	0,41 %	14,13 %
5 000	5 999	4 151	5 482	134	20,6	0,38 %	15,39 %
6 000	6 999	3 183	6 470	139	22,0	0,34 %	15,80 %
7 000	7 999	2 696	7 476	157	22,3	0,30 %	14,20 %
8 000	8 999	2 276	8 486	182	23,1	0,27 %	12,71 %
9 000	9 999	1 818	9 489	201	24,4	0,26 %	12,14 %
10 000	19 999	9 940	14 074	286	29,0	0,21 %	10,14 %
20 000	29 999	4 283	24 515	401	35,8	0,15 %	8,93 %
30 000	39 999	2 388	34 649	558	44,9	0,13 %	8,04 %
40 000	49 999	1 432	44 745	700	47,5	0,11 %	6,79 %
50 000	59 999	1 017	54 690	734	55,6	0,10 %	7,58 %
60 000	99 999	1 986	76 476	1 103	70,3	0,09 %	6,37 %
100 000	199 999	1 514	139 397	2 141	99,4	0,07 %	4,64 %
200 000	299 999	523	243 899	2 641	142,1	0,06 %	5,38 %
300 000	399 999	211	342 800	4 427	172,4	0,05 %	3,89 %
400 000	499 999	143	448 673	5 597	187,4	0,04 %	3,35 %
500 000 og høyere		599	2 063 081	76 733	456,9	0,02 %	0,60 %
Sum		136 583	18 442	521	20,8	0,11 %	3,99 %

Note til tabell 2: Datagrunnlaget består av 136 583 årsregnskaper registrert etter 12.6.2007 med a) driftsinntekter lik eller større enn null, b) et revisjonshonorar som er større enn null, og c) betalbar skatt som er null eller høyere. De to kolonnene til høyre er illustrert i figur 1.

Figur 1: Revisjonshonorar i prosent av omsetningen og i prosent av betalbar skatt (se tabell 2)

Relativt sett er kostnadene for avgiftskontrollen (revisjonshonoraret i prosent av omsetningen) og likningskontrollen (revisjonshonoraret i prosent av betalbar skatt) høyest for de minste AS'ene. De 14 827 selskapene som har en omsetning mellom kr 100 000 og kr 499 000 betaler eksempelvis 3,3 % til revisor per krone i omsetning, mens selskaper med omsetning over 500 mill kr betaler 0,06 % til revisor per krone i omsetning. Hva gjelder inntektsskatten, betaler de små AS'ene 34,5 % til revisor per krone i inntektsskatt, mens selskaper med over 500 mill kr i omsetning betaler 0,6 % til revisor per krone i inntektsskatt.² Figur 1 viser tydelig at revisjonen relativt sett koster absolutt meste for de minste AS'ene.

I tabell 3 er dataene i tabell 2 sortert på små AS og øvrige AS. De små AS'ene må betale 1,06 % til revisor per krone i omsetning, mens AS'ene som er større slipper med 0,07 % per krone i omsetning. Vurdert i forhold til inntektsskatten, er proSENTsatsen for de små 16,89 % mens den er 2,62% for AS'ene som er større.

Tabell 3: Sammenhengen mellom omsetningsnivå og gjennomsnittlig revisjonshonorar i prosent av omsetningen og i prosent av betalbar skatt (skatt) for små AS

Omsetning i 1000 kr		Antall selskaper	Rev.hon. i % av	
Fra	Til		omsetning	skatt
0	4999	98 423	1,060 %	16,89 %
5000	og høyere	38 160	0,070 %	2,62 %
Sum		136 583	0,11 %	3,99 %

Note til tabell 3: Datagrunnlaget består av 136 583 årsregnskaper registrert etter 12.6.2007 med a) driftsinntekter lik eller større enn null, b) et revisjonshonorar som er større enn null, og c) betalbar skatt som er null eller høyere.

Norske revisjonsstandarter ble fullt ut tilpasset de internasjonale revisjonsstandardene fra 1.1.2006 (NOU'en side 66). I Europa er det per i dag kun Sverige og Norge som pålegger små AS revisjonsplikt (og Sverige forventes å oppheve plikten for små AS i 2010). I et internasjonalt samarbeid er det naturlig og logisk at de fleste deltakerne ikke tenker på små AS – det er behovet for standarder som gjelder selskapene omfattet av revisjonsplikten deltakerne vil være opptatt av, dvs. store og mellomstore selskaper (herunder de børsnoterte). Ut fra behovene til små AS kan standardene bli overdimensjonerte, og følgelig er det naturlig at regningen for at revisorene følger revisjonsstandardene blir uforholdsmessig høy for de minste AS'ene.

Kostnaden til revisor for den lovpålagte revisjonen var relativt sett høyest for de minste AS'ene også før norske revisjonsstandarter ble fullt ut tilpasset de internasjonale standardene. CCGR-databasen inneholder informasjon om hva selskapene betalte for den lovpålagte revisjonen (dvs. eksklusiv honorar for salg av tilleggsterenester) for bl.a. 1997 og 2002. Revisjonshonorar og driftsinntekter i årene 1997, 2002 og 2006 er vist i tabell 4. Små AS er

² Det er verdt å legge merke til at jeg har beregnet forholdstallene ved først å summere revisjonshonorarene og deretter dividere på sum omsetning eller sum betalbar skatt for alle AS som omfatter utvalgsriteriene (som f. eks. er angitt i noten til tabell 2). Forholdstallet for likningskontrollen blir lavere enn om jeg hadde sett revisjonshonorar i forhold til betalbar skatt kun for små AS som har foretatt avsetning til betalbar skatt. Samtidig hadde forholdstallet ikke kunne blitt beregnet for selskapene som har null i betalbar skatt. Etter min oppfatning er det relevant å se på summen for alle AS. Det har ikke vært snakk om å innføre revisjonsplikt kun for selskaper som har positiv skattepliktig inntekt. For å få et inntrykk av sammenhengen mellom kostnadene ved revisorenes likningskontroll og skatten selskapene betaler på et aggregert nivå, er det derfor mest relevant å se på summen for alle selskaper. Tallene viser at 49 682 av de 134 399 små AS'ene i CCGR-databasen er registrert med et positivt beløp for betalbar skatt. Gjennomsnittlig betalbar skatt for de 134 399 selskapene er ca 65 000 kr, mens gjennomsnittet for de 49 682 små AS'ene med positiv betalbar skatt er 178 525 kr.

definert som AS med omsetning under 5 mill kr i regnskapsåret, og beregningsgrunnlaget består av alle AS som har oppgitt revisjonskostnader med et beløp større enn kr null (med andre ord samme fremgangsmåte som over).

Tabell 4: Revisjonshonorar og omsetning i 1997, 2002 og 2006

År	1997	2002	2006
<i>Revisjonshonorar i % av omsetning</i>			
Små AS	0,734 %	0,959 %	1,060 %
Øvrige AS	0,073 %	0,079 %	0,070 %
<i>Beregningsgrunnlag - antall selskaper</i>			
Små AS	70 757	89 671	98 423
Øvrige AS	29 323	36 421	38 160
<i>Gjennomsnittlig revisjonshonorar i kr 1000</i>			
Små AS	9,44	11,44	11,7
Øvrige AS	37,49	42,35	44,2
<i>Gjennomsnittlig driftsinntekt i kr 1000</i>			
Små AS	1 285,7	1 192,9	1 104,7
Øvrige AS	54 108,9	53 837,5	63 159,3

I tabell 4 er det ikke tatt hensyn til endringer i kronens kjøpekraft. Et selskap med 5 mill kr i omsetning i 1997 vil reelt sett være et større selskap enn et selskap med 5 mill kr i omsetning i 2006 pga inflasjonen. Likevel ser vi at revisjonskostnadene i prosent av omsetningen var lavere i 1997 enn i 2002 og 2006 – sammenliknet med tidligere år koster det små AS mer å få regnskapene revidert i 2006 enn tidligere. I prosent av omsetningen har revisjonen økt fra 0,73 % til 1,06 %. For øvrige AS har det stått mer på stedet hvil: De betalte 0,073% av omsetningen i 1997 og 0,070 % av omsetningen i 2006.

Tabell 4 viser også utviklingen i gjennomsnittlig revisjonshonorar og gjennomsnittlig omsetning. For små selskaper har økningen i revisjonshonoraret vært 23,9 % fra 1997 til 2006, mens øvrige AS har hatt en økning i revisjonshonoraret på 17,9 %. Samtidig ser vi at de små AS'ene har blitt mindre (gjennomsnittlig omsetning har falt med 14 % fra 1997 til 2006), mens de øvrige AS'ene har blitt større (gjennomsnittlig omsetning har økt med 16,7 % fra 1997 til 2002). Utviklingen i revisjonshonoraret og utviklingen i omsetningen trekker i samme retning – de bidrar til at revisjonen relativt sett har blitt dyrere for små AS enn for øvrige AS per omsetningskrone. Flere små AS'er, kombinert med mer arbeidskrevende/omfattende revisjonsstandarder, forklarer utviklingen.

4. Revisjonshonorar, omsetning og inntektsskatt for alle AS

Flertallet vil opprettholde revisjonsplikten for små AS. "Ved vurderingen legger disse medlemmene særlig vekt på de samfunnsmessige hensyn som ligger til grunn for revisjonsplikt, herunder revisjonens bidrag til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet og å dekke skattemyndighetenes kontrollbehov..." (s. 72). Satt på spissen kommer flertallet til at det er samfunnsøkonomisk fornuftig at små AS betaler kr 17 kr til revisor per 100 lapp i inntektsskatt til staten, eller minimum 4,24 kr per 100-lapp i innkrevd utgående merverdiavgift.³ Jeg synes kontrollen høres uforholdsmessig dyr ut. Og sett i lys av at

³ Med en merverdiavgiftssats på 25 % og ingen fradrag for inngående avgift, gir 100 kr i omsetning en utgående avgift på 25 kr og 400 kr i omsetning en avgift på kr 100. Revisjonen utgjør 1,06 % av omsetningen for små AS, og av kr 400 i omsetning blir det kr 4,24 til revisor per 100 kroner i utgående avgift. I prosent av utgående avgift blir minimumssatsen for revisjonen 4,24 %. De fleste næringsdrivende får fradrag for inngående avgift, og det bidrar til at prosentsatsen øker. Hvis eksempelvis den avgiftspliktige har 400 kr i omsetning og kr 300 i

revisjonskostnadene er betydelige i forhold til omsetningen og inntektsskatten for små AS, hadde det ikke vært unaturlig om den samfunnsøkonomiske nytten av fortsatt revisjonsplikt for alle AS hadde blitt grundigere utredet. Jeg skal ikke forsøke meg på noen grundige analyser, men kun peke på en type resonnementer som jeg savner i utredningen.

I sum utgjør betalbar skatt for små AS'ene i CCGR-databasen 8,85 mrd kr i 2006.^{4,5} Samlet utgjør revisjonshonoraret for disse selskapene 1,6 mrd kroner. Hvis 50 % (85 %) av de små AS'ene velger bort revisor hvis reglene åpner for det, vil skattepliktig inntekt isolert sett øke med 800 (1 360) mill kr per år. Virkningen på skatteprovenyet blir imidlertid lavere, siden mange selskaper går med tap og fordi deler av de fradragsberettigede revisjonskostnadene hos små AS blir skattepliktig inntekt hos revisjonsselskapene og deres ansatte.

Jeg har ikke oversikt over hva små AS hadde i skattepliktig inntekt i 2006. Jeg tar derfor utgangspunkt i ordinært resultat før skattekostnad (ORFS). Av 134 399 små AS hadde 83 113 selskaper et ORFS som var lik null eller høyere. Hvis revisjonsplikten bortfaller, vil ORFS, og dermed også skattepliktig inntekt, øke for disse selskapene. Med utgangspunkt i en gjennomsnittlig revisjonskostnad på kr 11 700 vil inntektsskatten øke med $(11\,700 * 83\,113 =) 972,4$ mill kr hvis samtlige med omsetning under 5 mill kr valgte bort revisor. Hvis 50 % (85 %) av disse velger bort revisor, øker skatteprovenyet med 486,3 (826,6) mill kr fra de små AS'ene.⁶

Tabell 5 viser gjennomsnitt og sum for driftsinntekter, betalbar skatt og revisjonshonorar for små AS (panel A), øvrige AS (panel B) og alle AS (panel C). Med dagens regulering brukte små AS 1,6 mrd på lovpålagt revisjon, mens øvrige AS brukte 2 mrd kr. Det er rimelig at store AS betaler mer for revisjonen enn små AS. Man kan imidlertid spørre om det er fornuftig bruk av samfunnets ressurser at 44 % av revisjonen brukes på små AS, siden små AS kun står for 4 % av omsetningen og 8 % av inntektsskatten. Jeg tror dette er feilallokering av ressurser. Øvrige selskaper har langt bedre muligheter for å drive med skatte- og avgiftsplanlegging/-unndragelser enn små AS (bl.a. fordi mange små AS er uten driftsinntekter, uten ansatte og har oversiktlige forhold). Det er også de øvrige AS'ene som står for skatte- og avgiftsbeløpene som monner. Ressurser brukt på kontroller av næringslivet bør målrettes langt bedre enn det man oppnår ved å ha en sjablongbestemmelse som fastslår revisjonsplikt for alle.

kostnader som gir fradrag for inngående mva, blir revisjonskostnaden $(4,24 / ((400 - 300) * 0,25) =) 16,96$ % av netto avgift som skal innbetales.

⁴ CCGR-databasen dekker som nevnt 134 399 små AS. I tabell 2 og 3 er antallet små AS færre på grunn av kravene til når de ble registrert og hva slags opplysninger som er tilgjengelig.

⁵ "Tall fra Skattedirektoratet viser at 8,77 % av utliknet skatt for aksjeselskaper fra 2006 kom fra selskaper med driftsinntekter under tre millioner kroner og 13,13 % kom fra selskaper med mindre enn fem millioner kroner i driftsinntekter. Dette tilsvarer henholdsvis 3,77 og 5,64 milliarder kroner. Tallene omfatter de aksjeselskapene som sendte inn selvangivelsen elektronisk for 2006. Totalt var det ca 82 % av de etterskuddspliktige foretak som sendte inn selvangivelsen elektronisk." (NOU s. 70). Opplysningene fra Skattedirektoratet stemmer dårlig med tallene fra regnskapene, siden selskapene anslo inntektsskatten til 8,85 mrd kroner, men ble liknet for omlag $(5,64 \text{ mrd kr} / 0,82 =) \text{kr } 6,87$ mrd kroner. Jeg har ikke undersøkt hva årsakene til avviket kan være. Hvis Skattedirektoratets tall er riktig, blir kostnadene til likningskontrollen som små AS pålegges gjennom revisjonsplikten høyere enn det man får inntrykk av ved å bruke hva selskapene har oppgitt som betalbare skatt.

⁶ Kjdevirkningene med tanke på inntektsskatten av at små AS kan velge bort revisor er vanskelig å tallfeste. Eksempelvis er virkningen på revisorenes inntekter uavhengig av om AS'et som betaler revisor er i skatteposisjon eller ei. Jeg har ikke gjort noen forsøk på å analysere kjdevirkningene (eller de samfunnsøkonomiske virkningene mer generelt).

Tabell 5: Aggregerte tall for driftsinntekter, betalbar skatt og revisjonshonorar for alle AS

<i>Panel A: Små AS</i>	<i>Antall selskaper</i>	<i>Gjennomsnitt (1000 kr)</i>	<i>Sum (mill kr)</i>	<i>Sum i % alle AS</i>
Driftsinntekter	134 399	1 001	134 582	4,09 %
Betalbar skatt	134 399	66,0	8 850	8,11 %
Estimert honorar	134 399	11,9	1 600	44,09 %

<i>Panel B: Øvrige AS</i>	<i>Antall selskaper</i>	<i>Gjennomsnitt (1000 kr)</i>	<i>Sum (mill kr)</i>	<i>Sum i % alle AS</i>
Driftsinntekter	45 860	68 811	3 155 660	95,91 %
Betalbar skatt	45 860	2 185	100 225	91,89 %
Estimert honorar	45 860	44,2	2 029	55,91 %

<i>Panel C: Alle AS</i>	<i>Antall selskaper</i>	<i>Gjennomsnitt (1000 kr)</i>	<i>Sum (mill kr)</i>	<i>Sum i % alle AS</i>
Driftsinntekter	180 259	18 252,9	3 290 242	100 %
Betalbar skatt	180 259	605,1	109 075	100 %
Estimert honorar	180 259	20,1	3 629	100 %

Note til tabell 5: Gjennomsnittet er uttrykt i kroner 1000. Sum er uttrykt i millioner kroner. Kolonnen "sum i % av alle AS" er sum i panel A (B) i prosent av sum i panel C. Estimert honorar tar utgangspunkt i gjennomsnittlig revisjonshonorar for alle selskaper som er registrert 12.6.2007 eller senere og som har oppgitt et positivt beløp for revisjonskostnadene. Det var 99 141 små AS og 38 436 øvrige AS som tilfredsstilte disse kravene, og informasjonen fra disse er brukt til å estimere revisjonshonoraret for alle små (øvrige) AS.

Anta som en illustrasjon at inntektsskatten netto øker med 300 mill kr som følge av at revisjonsplikten bortfaller. Myndighetene kunne da bruke dette beløpet til økt kontrollinnsats mot næringslivet generelt. Det er øvrige selskapene som har de største mulighetene for å unndra store beløp i skatter og avgifter. Derfor kan det være mer å hente ved å øke kontrollen av disse.

Sett at skattemyndighetenes får 300 friske millioner hvert år som de kan bruke på kontroller av næringslivet. Det vil føre til at næringslivets aktører vurderer oppdagelsessannsynlighetene annerledes, noe som igjen fører til at de endrer atferd. Anta at endringene blir som følger: Små foretak snyter mer på skatten og virkningen utgjør 10 % av inntektsskatten. Videre selger de mer svart, og det økte svarte salget utgjør 10 % av den regnskapsførte omsetningen. Øvrige foretak derimot, får bedre skatte- og avgiftsmoral siden de vet at de langt hyppigere enn tidligere vil bli gjenstand for kontroller. Øvrige foretak snyter derfor mindre på skatten (anslått til 1 % av inntektsskatten) og selger mindre svart (anslått til 1 % av omsetningen). Effekten av disse endringene er vist i tabell 6.

Tabell 6: Illustrasjon på mulig virkning på skatteunndragelser og svart omsetning av endret oppfatning om oppdagelsesrisikoen

<i>Panel A: Virkningen på inntektsskatten</i>	<i>Sats</i>	<i>Millioner kroner</i>
Skattetape små AS	-10,00 %	-885
Bedre kontroll store AS	1,00 %	1 002
Netto effekt på inntektsskatten		117

<i>Panel B: Virkningen på svart omsetning</i>	<i>Sats</i>	<i>Kroner</i>
Små AS	-10,00 %	-13 458
Øvrige AS	1,00 %	31 557
Nettoeffekt på svart omsetning		18 098

Nettoeffekten av mer skatte- og avgiftsunndragelser hos små AS fører til at inntektsskatten blir redusert, og det samme gjør innbetalingene av merverdiavgiften som følge av at en større andel av omsetningen holdes utenfor regnskapet. Mer skatte- og avgiftsunndragelser hos små AS blir imidlertid mer enn oppveid av bedre regeletterlevelse hos øvrige AS. Nettoeffekten på skatte- og avgiftsprovenyet – med de satsene som er brukt for illustrere mulige effekter – blir positiv, selv om revisorenes kontroll med de små AS'ene opphører.

Poenget med eksemplet er ikke å tallfeste virkningen av hva bortfallet av revisjonsplikten kan føre til, men å illustrere at det ikke er gitt at skatte- og avgiftsprovenyet blir mindre dersom små AS får anledning til å velge bort revisor. Næringslivets aktører tilpasser seg det til enhver tid gjeldende kontrollregime (og i dag er AS vant med at bokettersyn skjer sjeldent). Hvis myndighetene samtidig som de opphever revisjonsplikten for de små AS'ene endrer kontrolltiltakene mot de næringsdrivende, kan de påvirke "trusselbilde" slik at nettoeffekten på skatte- og avgiftsprovenyet kan forventes å være null eller positivt.

5. Økonomisk kriminalitet

Flertallet uttaler (s. 72): "Ved vurderingen legger disse medlemmene særlig vekt på de samfunnsmessige hensyn som ligger til grunn for revisjonsplikt, herunder revisjonens bidrag til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet...".

Flere steder i utredningen fremheves det at revisor bidrar til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet, se f. eks. kap. 6.2.5.3. Der fremgår det også at "Antall meldinger til Økokrim om mistenkelige transaksjoner har økt betydelig de siste årene, og vedrører i hovedsak små aksjeselskaper." (s. 63). Det er påfallende at NOU'en ikke inneholder tall for antall innrapporteringer til Økokrim og andelen innrapporteringer som er foretatt av revisorene. Man kunne foreventet å finne tall på revisorers innrapporteringshyppighet i utredningen, siden flertallet legger stor vekt på at revisorene bidrar til å avdekke økonomisk kriminalitet. Når tallene ikke er oppgitt, lurer man på om det skyldes at antall innrapporteringer ikke er særlig høyt. Innrykket av at det skjer i et svært lite omfang, bekreftes av Økokrims Trendrapport for 2007 (s. 13):

"Revisors rolle og posisjon er særdeles viktig i kampen mot økonomisk kriminalitet, og da også ved konkurskriminalitet. Etter revisorloven kan revisor, uten hinder av taushetsplikten, underrette politiet dersom det i forbindelse med revisjonsoppdrag eller andre tjenester fremkommer forhold som gir grunn til mistanke om at det er foretatt en straffbar handling. Revisorer er også rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven. Ved mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering, skal rapporteringspliktige foreta en nærmere undersøkelse. Dersom undersøkelsene ikke avkrefter mistanken, skal opplysningene oversendes Økokrim. Slik rapportering finner i dag sted i kun begrenset omfang."

Økokrims trendrapport gir ikke grunnlag for å hevde at revisorer spiller en viktig rolle gjennom å innrapportere mulige straffbare forhold til Økokrim. Sitatet over tyder på at det skjer svært sjeldent og at Økokrim ikke har merket noen økning. Det ville vært ønskelig om bedre informasjon om revisorers innrapporteringshyppighet over mulige straffbare forhold kunne skaffes til veie.

6. Ansatte

Hensynet til ansatte er et moment som tillegges vekt. Flertallet skriver (NOU'en s. 74) "Tillitsvalgte som representanter for de ansatte vil ha nytte av korrekte regnskaper ved lønnsforhandlinger." Korrekt behandling og innberetning av lønn og andre ytelser er også viktig, hvilket også mindretallet er enig i. Mindretallet skriver imidlertid "Å begrunne en revisjonsplikt av hensyn til de ansatte vil følgelig ikke være relevant for et klart flertall av de aktuelle selskapene" (NOU'en s. 80). Mindretallet har helt rett. Tabell 7 panel A viser antall selskaper, sum ansatte, sum lønnskostnader (lønn) og gjennomsnittlig lønn per ansatt for små AS gruppert etter hvor mange ansatte de har. I panel B oppgis kun summene for øvrige AS.

Tabell 7: Antall selskaper, sum ansatte, sum lønnskostnad og gjennomsnittlig lønnskostnad per ansatt gruppert etter antall ansatte

Panel A: Små AS

Antall ansatte	Antall selskaper	Prosentandel av selskapene	Sum ansatte	Sum lønn i kr 1000	Gj.sn. lønn i kr 1000 per ansatt
0	89 758	66,8 %	0	6 044 500	-----
1	14 505	10,8 %	14 505	4 833 121	333,2
2	10 634	7,9 %	21 268	6 335 857	297,9
3	6 543	4,9 %	19 629	5 611 916	285,9
4	4 636	3,4 %	18 544	4 946 754	266,8
5	2 878	2,1 %	14 390	3 558 278	247,3
6	1 843	1,4 %	11 058	2 555 392	231,1
7	1 115	0,8 %	7 805	1 708 533	218,9
8	706	0,5 %	5 648	1 147 371	203,1
9	438	0,3 %	3 942	738 544	187,4
10	339	0,3 %	3 390	561 633	165,7
11	221	0,2 %	2 431	403 782	166,1
12	163	0,1 %	1 956	269 244	137,7
13	122	0,1 %	1 586	209 283	132,0
14	90	0,1 %	1 260	163 487	129,8
15	70	0,1 %	1 050	119 417	113,7
16	47	0,0 %	752	82 837	110,2
17	38	0,0 %	646	85 910	133,0
18	34	0,0 %	612	69 598	113,7
19	24	0,0 %	456	59 068	129,5
20	28	0,0 %	560	47 997	85,7
21 eller flere	167	0,1 %	5 974	433 462	72,6
Sum	134 399	100 %	137 462	39 985 984	290,9

Panel B: Øvrige AS

Øvrige AS	45 860	1 010 211	460 858 605	456,2
-----------	--------	-----------	-------------	-------

Ganske nøyaktig 2/3 deler av de små AS'ene har ikke egne ansatte. Videre er mange små AS enepersonsforetak hvor eier og ansatt er samme person.⁷ Det er lite sannsynlig at slike AS, så vel som små AS med null ansatte, har tillitsvalgte. En argumentasjon som bygger på at revisjonsplikten må videreføres fordi riktig regnskapsinformasjon og reviderte regnskaper er viktig med tanke på lønnsforhandlinger, treffer ikke: 77,6 % av de små AS'ene har null eller en ansatte, og over 90 % av 3 eller færre ansatte.

Selv om 66,8 % oppgir at de ikke har ansatte, har de lønnskostnader (jf. tabell 7). Dermed genereres det innberetningspliktige ytelser i disse selskapene. Ved å dele sum lønn for selskaper med 0 ansatte på gjennomsnittslønnen for selskaper med 1 ansatte, tilsvarer lønnen omlag 18 140 ansatte.

Det kan være et poeng å gi lønsmottakere trygghet for korrekt behandling av lønn og andre ytelser gjennom revisjonen. Flertallet skriver (s. 73): "Revisors plikt til å attestere/unnlåte å attestere kontrolloppstilling over registrerte og innberettede beløp m.v. (lønns- og trekkoppgaver) overfor skattemyndighetene, forutsetter at det er foretatt finansiell revisjon av årsregnskapet" (min understrekning). Jeg skjønner ikke at det er nødvendig med en finansiell revisjon av årsregnskapet for å gi lønsmottakerne (og skattemyndighetene) den sikkerhet revisjonen kan gi for korrekt behandlingen av lønningene og det som følger med lønninger/ansettelsesforhold.

Et eksempel får frem poenget: Gjennom revisjonen skal revisorene f. eks. sjekke at anleggsmidler er behandlet i samsvar med regnskapslovens vurderingsregler og at selskapene gir den informasjon de skal i notene. Er det en forutsetning for å revidere lønnsområdet at revisor gjennomgår avskrivningsprofilen for bygg og kontrollere at anleggsnoten gir korrekt informasjon? Jeg ser ingen koblinger mellom avskrivningsprofilen/anleggsnoten og skattetrekket/lønnsutbetalinger/arbeidsgiveravgift/trekkpliktige ytelser/m.v. Og dersom jeg er rett i at det ikke er noen kobling, må det være mulig å gjennomføre en fullt ut tilfredsstillende revisjon av lønnsområdet uten å tenke på anleggsmidlene.

Anleggsnoten og lønnsområdet er ett eksempel på at koblingen mellom lønnsområdet og andre deler av årsregnskapet ikke eksisterer. Slik er det på mange områder som i dag inngår i den finansielle revisjonen av årsregnskapet. Følgelig er det mulig å avgrense revisjonen til lønnsområdet dersom man ønsker at revisor skal gi lønsmottakere og skattemyndighetene trygghet for at lønn og andre ytelser blir korrekt behandlet og innrapportert.

7. Hvor mange kan fritas etter forslaget?

Hvis revisjonsplikten oppheves for de minste AS'ene, går forslaget ut på at driftsinntektene må være mindre enn 5 mill kr. I tillegg må sum eiendeler ikke overstige 20 mill kr eller antall årsverk må være 10 eller lavere. Videre vil flertallet innføre revisjonsplikt for morselskaper og datterselskaper som selv er morselskaper (mindretallet foreslår at revisjonsplikten vurderes på konsolidert basis, dvs. ved at man summerer driftsinntektene for selskapene som inngår i konsernet). Hvor mange selskaper er det som kan bli fritatt fra revisjonsplikten dersom

⁷ Informasjon om hvem de ansatte er (dvs. deres personnummer) er ikke tilgjengelig. Følgelig er det ikke mulig å tallfeste hvor mange selskaper hvor eier og ansatt er samme person. I CCGR-databasen er informasjon om eierskapet tilgjengelig for 101 120 små AS. Av disse har 50 % en eier. Andelen av selskapene i tabell 6 panel A som har kun en eier har liten variasjon. Blant selskapene med 0 ansatte er andelen med en eier 53,1 %, mens andelen er 52,5 % blant selskapene med 1 ansatt. Den laveste andelen av selskaper med 1 eier finnes i gruppen som har 21 eller flere ansatte, hvor 40 % av selskapene har 1 eier. Den høyeste andelen finnes i gruppen med 19 ansatte, hvor andelen med 1 eier er 66,7 %.

forslaget blir vedtatt? Tiden har vært for knapp til å gjennomføre en helt nøyaktig analyse, men tallene nedenfor gir likevel langt mer presis informasjon enn det som finnes i utredningen. Tabell 8 viser hvordan kriteriene ville virket i 2006.

Tabell 8: Oversikt over små AS som kan fritas fra revisjonsplikten

Kriterium	Antall selskaper
A = Driftsinntekter mindre enn 5 mill kr	134 399
B = A + balansesum over 20 mill kr	- 8 991
C = A + antall ansatte over 10	- 1 004
D = Balansesum over 20 og ansatte over 10	+ 50
E = A + B + C – D	124 454
<i>Herav informasjon om eierskap</i>	
F = Antall i E med eierinformasjon	92 955
G = Antall i F som er morselskap	8 713
H = Andel morselskap = G i prosent av F	9,37%
I = E * H = et anslag på antall morselskap i E	11 661
J: Antall som kan fritas før det korrigeres for datterselskaper som selv er morselskaper	112 884

Linje A viser antall selskaper i CCGR-databasen med driftsinntekter under 5 mill kr. Selskaper med balansesum over 20 mill kr (linje B) eller flere enn 10 ansatte (linje C) blir ikke fritatt, så disse trekkes i fra linje A. Det er noen selskaper som telles med i både B og C, og for å unngå dobbelttelling må disse legges til. Linje E viser således antall små AS som kan omfattes av fritaket før man tar hensyn til om selskapene er et morselskap eller et datterselskap som selv er et morselskap.

Blant de små AS'ene i utvalg E er det pålitelig informasjon om eierskapet for 92 955 selskaper (linje F). Av disse er 8 713 eller 9,37 % morselskaper (linje H). Hvis andelen blant selskapene med eierskapsinformasjon er representativ for andelen uten eierskapsinformasjon, betyr det at 11 661 av selskapene i E ikke blir fritatt (linje I). Dermed er antall selskaper som kan omfattes av unntaket nede i (124 454 – 11 661 =) 112 884 selskaper (linje J).

Tallet på linje J, 112 884, gir ikke et helt nøyaktig anslag på antall kvalifiserte AS dersom reglene som foreslås i NOU'en hadde vært gjeldende i 2006. Årsaken er at datterselskap som selv er morselskap blir ikke unntatt. Blant selskapene med eierskapsinformasjon er det, etter at morselskapene er holdt utenfor, 15 306 datterselskaper. Hvor mange av disse som selv er morselskap, har det ikke vært tid til å beregne (men informasjonen er tilgjengelig i CCGR-databasen, så det er mulig å regne ut antallet). En annen årsak er usikkerheten om hvor mange små AS det var i 2006 og i hvilken grad de som ikke inngår i tabell 8 kunne ha benyttet seg av adgangen. Tabell 9 inneholder to anslag på hva jeg tror antall kvalifiserte AS ville ha vært.

Tabell 9: To estimater på antall AS som kunne benyttet seg av adgangen til å velge bort revisor i 2006

	Høyt anslag	Lavt anslag
Linje E fra tabell 8	124454	124454
Morselskaper	-8713	-11661
Selskaper som ikke er med i CCGR-databasen	1648	1648
Datterselskaper som selv er morselskaper	0	-1530
Kvalifiserte AS	117389	112911

Det høye anslaget i tabell 9 forutsetter at Experians oppdaterte tall for 2006 er korrekte, at det ikke finnes flere morselskaper enn de som er identifisert som morselskaper i CCGR-databasen per idag (som nevnt har CCGR-databasen nødvendig informasjon, men det har ikke vært tid til å gjøre analysene). Det lave anslaget forutsetter at andelen morselskaper for de selskapene hvor eieropplysninger mangler er den samme som for selskapene hvor eierinformasjon finnes, og at datterselskapene som selv er morselskaper utgjør 10 % av alle datterselskaper (over er antallet datterselskaper oppgitt til 15 306). Denne fremgangsmåten gjør at antall kvalifiserte AS blir 115 000 pluss/minus 2 000 selskaper.

Mindretallet foreslår at fritaksregelen i konsernforhold skal vurderes på konsolidert basis. Jeg støtter mindretallet. Poenget med å lempe på kravet til lovpålagt revisjon er å gi lettelser til selskaper hvor revisjonsplikten har begrenset eller ingen nytte. Da bør regelverket utformes der etter, og en sjablongregel som pålegger alle datterselskaper som selv er morselskaper revisjonsplikt uten å vurdere hva slags morselskap datterselskapet er, er ikke hensiktsmessig. Derimot gir det mening å kreve av revisjonsplikten skal vurderes på konsolidert grunnlag for alle morselskaper. Alle morselskaper innbærer at jeg mener revisjonsplikten også bør vurderes separat og på konsolidert basis for alle datterselskaper som selv er morselskaper (og ikke bare for konsernspissen).

8 Kjennetegn ved kvalifiserte AS

Hva kjennetegner selskapene som ville ha blitt unntatt fra revisjonsplikten (de kvalifiserte AS'ene)? Tar vi utgangspunkt i linje E i tabell 8 og fjerner alle som er morselskaper, består CCGR-databasen av 115 741 selskaper. Noen tall som illustrerer hva slags selskaper dette er, er gitt i tabell 10.

Tabell 10: Deskriptiv statistikk for kvalifiserte AS før reduksjon for datterselskaper som er morselskaper

Panel A: Alle kvalifiserte AS

	Antall selskaper	Gjennom- snitt	5- prosentil	25- prosentil	Median	75- prosentil	95- prosentil
Driftsinntekter	115 741	1011,72	0,00	0,00	418,00	1625,00	3932,00
Lønnskostnad	115 741	298,74	0,00	0,00	0,00	442,00	1398,00
Ordinært resultat	115 741	182,17	-347,00	-24,00	19,00	193,00	1114,00
Ord.res. før skatt	115 741	213,66	-374,00	-26,00	23,00	242,00	1303,00
Betalbar skatt	115 741	36,13	0,00	0,00	0,00	24,00	189,00
Antall ansatte	115 741	0,98	0,00	0,00	0,00	1,00	5,00
Balansesum	115 741	2398,22	79,00	387,00	1062,00	2697,00	10350,00
Sum egenkapital	115 741	826,05	-397,00	88,00	247,00	808,00	4437,00
Gjeldsandel	114 829	se panel B	0,00	0,26	0,66	0,90	1,92

Panel B: Gjeldsandel for selskapene i panel A som har en gjeldsandel større enn -4 og lavere enn 4

	Antall selskaper	Gjennom- snitt	5- prosentil	25- prosentil	Median	75- prosentil	95- prosentil
Gjeldsandel	111 849	0,64	0,00	0,25	0,65	0,89	1,41

Panel C: Revisjonshonorar og rådgivningshonorar for alle i panel A som er registrert etter 11.6.2007 med et positivt revisjonshonorar

	Antall selskaper	Gjennom- snitt	5- prosentil	25- prosentil	Median	75- prosentil	95- prosentil
Revisjonshonorar	84 233	10,55	2,00	5,00	9,00	14,00	24,00
Honorar for rådgivning	50 000	5,91	0,00	2,00	5,00	7,00	17,00

Note til tabell 10. Alle variabler unntatt antall ansatte, datterselskaper og gjeldsandel er oppgitt i kr 1000. Datterselskaper er en variabel som antar verdien 1 dersom selskapet er et datterselskap og 0 ellers. Antall ansatte er gitt i antall ansatte i stk og ikke i antall årsverk. Gjeldsandel er sum gjeld dividert på balansesummen. Antall selskaper varierer fordi informasjon mangler. Dersom alle variabler rangeres fra lav til høy, angir 5 (25) prosentilen tallverdien for det selskapet som har akkurat 5 % (25 %) av selskapene under seg. Medianen angir tallverdien for selskapet som ligger i midten, og 75 (95) prosentilen viser tallverdien til selskapet som har 75 % (95 %) av selskapene under seg. I panel A brukes alle kvalifiserte AS hvor det finnes opplysninger på de angitte variablene. I panel B oppgis gjeldsandelen for selskaper som har en gjeldsandel mellom -4 og +4. Den gjennomsnittlige gjeldsgraden beregnet for alle selskapene i panel A er så høy at den gir et helt misvisende bilde av hvilken gjeldsgrad de kvalifiserte AS'ene har (gjeldsgraden blir høy når gjelden er stor i forhold til balansesummen. Hvis f. eks. egenkapitalen er -200 og gjelden er 210, blir balansesummen 10 og gjeldsandelen 21 (= 210/10). Slike ekstremverdier påvirker gjennomsnittet og gjør det lite representativt, men de påvirker ikke medianen. I panel C oppgis revisjonshonoraret og rådgivningshonoraret for alle kvalifiserte AS registrert 12.6.2007 eller senere og med et positivt revisjonshonorar.

Gjennomsnittsverdiene ligger høyere enn medianen for alle variabler. Det som forventet: Det er svært mange kvalifiserte AS som har liten omsetning, ingen ansatte, et resultat nær null osv., men samtidig er det en del AS som har en del aktivitet som gir god lønnsomhet.

Siden gjennomsnittsverdiene kan bli mye påvirket av ekstremverdier (jf. noten til tabell 10), kan det være hensiktsmessig å beskrive de kvalifiserte AS'ene gjennom medianen. I så fall kan vi beskrive det typiske kvalifiserte AS i 2006 på følgende måte:

Omsetningen er 418 000 kr og eiendelene utgjør 1 062 000 kr. Eiendelene er finansiert med 1/3-del egenkapital og 2/3-deler gjeld. Resultatet av virksomheten er svært beskjeden. Regnskapsmessig var det ordinære resultatet før skattekostnad på 23 000 kr. Den skattepliktige inntekten var imidlertid kr null. Hvis selskapet ikke hadde hatt lovpålagt revisjon, som typisk kostet 9 000 kr, kunne ordinært resultat før skatt økt med 39 prosent. Selskapet hadde ingen ansatte, og det hadde heller ingen lønnsutbetalinger. Selskapet kjøpte andre tilleggstenester fra revisor for 2 000 kr.

Skifter man fra å bruke medianen til å bruke gjennomsnittsverdier, øker selskapene noe i størrelse og lønnsomhet. Selskapene er likevel meget små. Eksempelvis er gjennomsnittsverdiene langt unna halvparten av terskelverdiene som foreslås for omsetningen, balansesummen og antall ansatte.

Fra panel C i tabell 10 ser vi at gjennomsnittlig revisjonshonorar var 10 500 kr. Bruker vi denne satsen på de 115 000 kvalifiserte AS, blir samlet revisjonshonorar 1 207,5 mill kr i 2006. Dette beløpet er langt lavere enn det utvalget opererer med. Hovedårsaken er at regnestykkene i utvalget tar utgangspunkt i 144 000 små AS. Tallet utvalget burde tatt utgangspunkt i er 115 000 AS'er. I tillegg kommer effekten av at utvalget opererer med for høye anslag på den gjennomsnittlige revisjonskostnaden.⁸

9. Oppsummering

Når man, med utgangspunkt i svært god informasjon om AS'ene for regnskapsåret 2006, undersøker hva slags selskaper de kvalifiserte AS'ene er, blir min konklusjon at disse må få

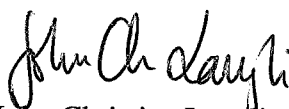
⁸ NOU'en s. 82 refererer til en undersøkelse foretatt av Econ. Econ har anslått det gjennomsnittlige revisjonshonoraret til 19 000 kr for AS med omsetning mellom 0 og 3 mill kr, og 25 000 kr for selskaper med omsetning mellom 3 og 5 mill kr. De riktige gjennomsnittstallene for revisjonshonoraret for små AS er 10 832 for små AS med omsetning mellom null og 3 mill kr og 17 737 kr for AS med omsetning mellom 3 og 5 mill kr. For de kvalifiserte AS'ene er gjennomsnittene hhv 9 645 kr og 16 847 kr.

anledning til å velge bort revisor – revisjonen koster altfor mye i forhold til aktiviteten og omfanget i disse selskapene. Samfunnsøkonomisk sett tror jeg det vil være en klar fordel at kvalifiserte AS kan velge bort revisor. Eksempelvis mottak revisorene 28 øre for hver krone i inntektsskatt fra de kvalifiserte AS'ene i 2006 (beregnet på grunnlag av tallene i tabell 10), og det er en meget dyr kontrollmekanisme.

Med unntak av mindretallets innstilling, har utredningen lagt for stor vekt på selskaper med omsetning over 5 mill kr og for lite vekt på situasjonen i små AS og den internasjonale utviklingen. Diskusjonen/argumentasjonen bærer preg av dette. Dermed blir mange av flertallets synspunkter og konklusjoner etter min vurdering feil. Mindretallet har i sine analyser/vurderinger truffet målgruppen langt bedre, og jeg er enig med mindretallet (også på temaer som jeg ikke har tatt opp i mitt høringssvar, men som mindretallet behandler i kap. 6.8 i NOU'en).

Jeg er ansatt ved Institutt for regnskap, revisjon og jus ved Handelshøyskolen BI. Ingen ved instituttet eller ved BI har deltatt i arbeidet med dette høringssvaret. Følgelig er jeg kun selv ansvarlig for innholdet.

Med vennlig hilsen

John Christian Langli
Professor